

(Besteen)

Etxeko leihotik begira

Sartzen zara areto handi batean eta badira: besaulkiak, beltzez jantzitako pertsonak sarrerak eskatzen, linternak, urrutian aurkezle bat mikroa eskutan, aspaldiko lagunak pelikula aurretik urtebeteko bizipenak bi minututan laburtu nahian. Argiak itzaltzen dira eta ilunpean, pizten da mundu bat. Baina zuk baduzu jada zure mundua.

 AINHOA GUTIÉRREZ DEL POZO

Kontua da batzuetan nahastu egiten direla bi mundu horiek, eta are, biak nahas daitezzen garrantzitsua dela. Ezin du berdin ikusi do luaren inguruko filma dolu prozesuan dagoenak, ezta amatasunari buruzko pelikula ama izan berri denak -zinemara joateko astirik badu, eta lokartzen ez bada-, edo *Los lunes al sol* (León de Aranoa, 2002) langabezia dagoenak. Bakoitzak begiratzeko duen kristala, zein koloretakoa den. Punto de Vista jaialdian etxe edo bizi ereduak gaiak atentzioa deitu dit, eta tira, oihartzun horietatik tiraka idatzi dut artikulu hau.

Azora funts putreak bultzatuta etxetik kaleratu zituzten orain gutxi Rosa Mari Arratibel eta Iñaki Setién Donostian. Jaialdiaren erdian gertatu zen, inaugurazio ostean eta klausura baino lehen. Horrek badu bere garrantzia, ikusita zein film ematen ari ziren bertan. Ione Atenearen *Los caballos mueren al amanecer* (2022), Pawel Łozińskiren *Film balkonowy* (2021) eta Irati Gorostidi eta Mirari Echávarriren *San Simón 62* (2021) lotzen dituen zehar-lerroa da etxebizitzarena eta bizimoduarena.

Atenearen filma artxibo eta formatu ugari eraikitako lana da. Horietako asko, bereak; beste asko, okupatu zuen etxeko jabe ohienak. Aurretik beste norbaitena izan den etxean sartzen zare-

nean, presentzien talka dago. Harreman horren topaketan zentratu du iruindarrak obra, Bartzelonako etxe hartan inoiz baino gehiago sumatu baitzuen lehengo biztanleen bizia.

Zuzendaria duela bost urte inguru heldu zen etxe horretara, eta gauzak gainezka zegoen. Hala kontatzen du filma irekitzen duen *off-eko* ahotsak. Lehen egunetan lagunak gerturatu zitzaizkion etxea txukuntzera. Toki guztietan zeuden aurretik bertan bizi izan ziren hiru anai-arreben arrastoak, argazkiak, irratigrabaketak, arropak, artelanak. Antonio, Rosita eta Juanitok oinordekorik gabeko herentzia zabala utzi zuten, eta Ateneak helburu bezala hartu zuen mila piezako puzzleari forma bilatzea. Urte batzuk geroago, film honen bitartez kontatzen dira aurrekoen istorio posibleak, eta jaso dutenarekin oraingoek duten harremana.

Material guztien nahasketak puzzlearen piezak erakusten ditu. Horrela, lineala ez den hari batetik tira eginez aurkezten dizkigu zuzendariak anai-arreba bakoitza, bere burua, toki horrekin gertatzen zaiena, eta gertuko dituzten pertsonen erreakzioak etxe horretan. Mamuek eragin dezaketan irudi morbo-soetatik urrun, kontzeptualagoak diren loturak osatzen dira: Rositarena zen pianoaren afinazioa, Antonioren narrazio baten izena daraman filma, edo

Juanitok zuen sortzeko gogoaren oinordetza. Etxeko biztanle berriek zaharrek bizitzeko modua aurkitzen dutenean osatuko da pelikula. Bien bitartean, bi garairen erretratua ere baden lana iradokitzen da: frankismo garaia-errekiko erresistentziak eta egungo disidentziak. Gozatzeko filma.

Sail Ofizialean proiektatu zen Pawel Łozińskiren lana. *Film balkonowy* Varsovian egindako pelikula da, zuzendariak etxeko balkoitik filmatzen duena. Behean, kalean, era guztietako jendeak egiten du bizia: batzuk lasai dabilta, beste batzuk presaka, eta beste batzuk helburu jakinik gabe egoten dira. Paseoan seme-alabekin, laneko hitzordura berandu, etxeko bideaz nekatuta edo maskota ateratzen. Bizi-une desberdinetan daude denak, eta nahi, helburu eta xede desberdinak dituzte. Izatearen inguruan, nork badu bere hausnarketa. Zuzendariak bi urte luzez balkoian egindako egonaldia istorio horien bilaketa da, bakoitzak bizitzeko aurkitutako edo galdutako motiboarena.

Kamera, beraz, balkoitik behera begira duela, jendea pasatzen da behetik. Hasieran, zuzendariak dei egiten die, galderak egiten dizkie, eta elkarrekin duten *a priorizko* harremana agerian gelditzen da. Denbora pasa ahala, ordea, harreman horiek garatu egingo dira, eta batzuk sakondu ere bai. Ustekabe-

LOS CABALLOS MUEREN AL AMANECER

lone Ateneak okupatu zuen etxe baten aurreko biztanleen istorioa berreraiki du, aurkitutako materialekin lan eginez.

ko erantzunak, adierazpen intimoak, hutsalkeriak eta gogoeta filosofikoak entzungo ditugu, baita irain larriren bat ere; eta pertsona batzuek filmean sartu-irtena egiten duten arren, beste batzuk nolabait ezagutzera ere iristen gara. Miguel Zozayak esan bezala, "leku batetik mugitu gabe, hurkoa kameraren bidez ezagutzearen aldeko apustua egin du *Film balkonowy*-k, kamerari berari esker nolabait ere, agerian utziz zinemak bestearengana hurbiltzeko duen ahalmena".

Azkenik, iazko X Filmak programan hautatua izan zen Irati Gorostidik, eta haren zuzendarikide izan den Mirari Echávarrik, *San Simón 62* filma aurkeztu zuten. Jaialdia izan da ekoizle urtebeteko epean garatu den proiektuan, eta 1980ko hamarkadan Lizason sortutako Arco Iris komunitatea du objektu. Artista bien amak handik pasatakoak izateak gidatzen ditu zuzendariak beren bilake-

tan, eta horrela erlazionatzen dira tokiarekin, baita han bizitako pertsonekin ere. Euren amen oroimenez eginiko lana dela argitzen dute hasieran, eta horrek kokatzen ditu haiek filmean, baita gu ere beronen aurrean.

16 milimetrotan filmatutako obra da *San Simón 62*. Gorostidik eta Echávarrik elkar filmatzen dute tokira iristean, komunitatearen artxiboak ikertzean, edo gutunak irakurtzean. Horretaz gain, herriko jendeari, eta komuna horretan bizitako batzuei galderak egiten dizkiete, elkarrizketa sortu. Pixkanaka, leiho bat irekitzen dute, gaur egundik, atzera begiratzeko. Komunitatearen arrasto

gutxi dago herrian, agerian behintzat. Aretora joandako jende andana, ordea, beste zerbaiten adierazle da; asko eta asko Arco Irisetik pasatakoak ziren. Zuzendariak modu oso finean lortzen dute komunitatearen historia kontatu beharrean, haientzako garrantzitsuak diren gatazka jakin batzuk adierazten, baita hipotesiak iradokitzen ere. Filmikoan filmatzeak zailtasun adina estetika ekartzen dio pelikulari, forma bera determinatuz askotan. Zuzendariak sentitzen dutena eta hango biztanleek duten orotzapena miresmenaren eta arbuioaren artean kokatzen da, ikuspuntu oso interesgarrian.

Uste dut film baten lorpen handiena ikuspuntuaren eragitean datzala; zerbaiti begiratzeko beste zerbait desberdina ikustean, edo gauza gehiago ikusteko gogoia piztean. Hiru film hauek badute hori. Ikuskera berri horiek zer egiten duen, ikuslearen gain dago. ●